

Zingem

De Scheldevallei

9 juni 2012

Het was nog net geen zes uur in de morgen en ze stonden luidruchtig aan een Sloeber te slobberen. Drie jongelui die, *m'as tu vu*, vrolijk stonden te doen. Sloeber? Slobberen? Waren het soms kannibalen die een stakker, smeerlap, schoelje of vlegel aan het consumeren waren? Ach nee, in aanmerking genomen dat we ons in België bevonden kon het niets anders zijn dan bier. Kijk, voetballen kunnen we niet, dat is al meermaals gebleken. Verder slagen wij er niet in onszelf te verkopen op de wereldmarkt. Zodat de ratingbureaus het opgegeven hebben om in onze economie nog meer gaten te schieten. Dat doen we zelf veel effectiever. Nee, bier is het. Want daar hebben we verstand van. En zo niet, dan toch een zeer ruim aanbod ervan. In dat verband is „Sloeber“ de naam van een bier dat hergist is in de fles. Het zou krachtig, persoonlijk, karaktervol en gezegend met een verfijnd aroma en een sublieme smaak moeten zijn. De brouwerij waar dat edele vocht aan de goden wordt ontrukkt was de hoofdsponsor van deze tocht die dan ook zeer toepasselijk „Sloebertocht“ werd genoemd. Let wel: er was ook nog een Mega-Sloebertocht. Dat was voor de grote jongens en meisjes want die gingen voor een traject van 100 kilometer op stap. De lawaaierige bierclub had slechts 60 kilometer voor de boeg. Zoals ik.

Zinget ende klinget

Er zijn zo van de dorpsnamen die van zichzelf geluid schijnen te geven. Zoals Aubel, Galmaarden, Denderbelle, Kermt en Aye. Of Daverdisse. Als schijnt me dat qua geluid meer met heavy metal te maken te hebben. Of... Zingem. Uiteraard. Al heeft die naam dan oorspronkelijk helemaal geen uitstaans met „zingen“ maar alles met een persoonsnaam van toen er hier nog Frankisch werd gesproken.

Zit er muziek in de naam van het dorp, in de ondergrond zitten schatten. Of die zaten er alleszins. Soms. Op welbepaalde plaatsen. Zo werd hier in 1861 een Romeinse muntschat uit 262 na Christus gevonden. Dat hadden die Romeinen nog snel begraven toen ze hier hun biezen moesten pakken. Alles bijeen is dit wel de oudste archeologische vondst in Zingem geweest. Op het einde van de 20^e eeuw werd tijdens de verbouwing van een huis een middeleeuwse goud- en zilverschat gevonden. Van vondsten die zo ver in de tijd uit mekaar liggen, kan evenwel niemand zich een bestaan verzekeren. Het dagelijks brood werd

Vlaamse Ardennen?

dan ook op andere manieren op de plank gebracht. Al ging dat niet altijd even gemakkelijk. De streek werd op economisch en demografisch gebied niet altijd verwerkt.

Hoewel het grondgebied van Zingem tot de Vlaamse Ardennen wordt gerekend, zijn hier nauwelijks heuvels van enige betekenis te zien. De oever van de Schelde waarop Zingem ligt is door die rivier gedurende eonen geduldig en deskundig platgeslepen. De meersen (natte weiden) die daardoor langs de Schelde ontstonden waren natuurlijk uitgelezen terrein voor de landbouw en de veeteelt. Het waren dan ook bezigheden die

eeuwenlang een grote rol speelden in de hele streek. Toch was het vooral de linnennijverheid die vooral haar stempel heeft gedrukt op het economisch leven. Zeker tijdens de tweede helft van de 18^e eeuw was dat zo. Asper en Zingem brachten toen het fijnste lijnwaad van de streek voort en in 1766 waren hier 262 weefgetouwen aan het werk. Maar ook dat schone liedje bleef niet duren. Stilaan werd er omgeschakeld op andere nijverheden. Zoals de mandenmakerij en de steenbakkerijen. In het eerste geval leverden de Scheldemeersen overvloedig de wijmen (wissen of wilgentenen), in het tweede geval leverden ze de klei die de rivier daar had afgezet.

Dat zat allemaal redelijk goed op het spoor tot ongeveer 1960. De veranderingen waren echter al langer aan de gang. Door de betere verbindingen met de buitenwereld werd Zingem een dorp van forenzen die dagelijks uitweken naar elders om aan de kost te komen. De spoorweg die al op het einde van de 19^e eeuw was aangelegd had daarin natuurlijk ook een belangrijke rol gespeeld. De landbouw boerde tegelijk gestaag achteruit.

Bij een vorig bezoek aan Zingem kwam ik voorbij aan de woning van ene meneer De Vlaeminck. Die wilde de onwetende maar geïnteresseerde liefhebber wel eens op een demonstratie mandenmaken vergasten. Tegen een gepaste vergoeding, veronderstel ik. Blijkbaar iemand die zich nog even drijvende trachtte te houden met dit oude ambacht. Zijn bescheiden etalage toonde enkele exemplaren van zijn vlechtwerk in verschillende maten en formaten. Of meneer De Vlaeminck ondertussen nog in business is, weet ik niet. Het schijnt me echter wel toe dat er niet al te veel toekomst meer zit in deze branche. Die moet zo ongeveer in het hoekje van het klompenmaken en het vlegeldorsen zitten. Want wanneer ik in mijn eigen huishouden eens rondkijk dan is het aandeel van dat soort benodigdheden wel heel, heel miniem geworden. Wasmanden zijn al lang in het prozaïsche plastic en verder... manden?

Ik heb een nog eerdere herinnering aan Zingem. Het moet meer dan 25 jaar geleden zijn. Het rare is bovendien dat het onrechtstreeks met... zingen te maken heeft! We waren uitgenodigd om daar een stukje straattoneel op te voeren ter gelegenheid van een of andere feestelijke gebeurtenis in Zingem. Ik weet al niet meer wat de aanleiding precies was maar waarschijnlijk werden we meegezogen in de slipstream van een andere groep. Mogelijk de fanfare "Arm Maar Proper". Een zootje ongeregeld, of eerder een ongeregeld zootje jongelui, die meer lawaai dan muziek produceerden maar die daar zelf zoveel plezier aan beleefden dat het aanstekelijk werkte. Kortom: precies wat een volksfeest moet hebben. Ons hadden ze daar eigenlijk niet nodig want tegen de tijd dat wij aan de beurt waren was het al zo donker dat we bij de bescheiden feestverlichting nauwelijks nog zichtbaar waren en door het toegenomen geroezemoes van de alcoholisch steeds meer verzadigde omstanders waren we ook niet meer te verstaan. Bovendien was iedereen toch alleen maar gekomen voor het optreden van Walter De Buck, een Gents volkszanger en beeldhouwer die op dat moment nog even in schijnwerpers stond met het vertolken van oude volksliedjes in het Gents dialect. Toen onze "performance" dus vrijwel onopgemerkt was afgewerkt kwam deze bard aan de beurt en, zoals iemand van ons gezelschap heel terecht opmerkte: "*Nu kunnen de Zingemse feesten echt beginnen*". Zo was het maar net.

Wat nu het gemeentehuis in Zingem is, was vroeger de woning van... de burgemeester! Het wordt ter plaatse het „Kasteel Amelot“ genoemd. Alfred Amelot was inderdaad de naam van de betreffende burgervader. Die man had aan het burgemeesterschap een job voor het leven want hij bleef dat zomaar eventjes van 1896 tot 1964! Dat zullen er hem nog niet velen voor- of nagedaan hebben.

Het huis werd gebouwd omstreeks de eeuwwisseling. Het kasteel (want die naam verdient het eigenlijk wel) was het zomerverblijf van de familie. In de winter verkasten ze naar Gent. Het huis draagt de kenmerken van zijn tijd. Van een epoëe, dus, waarin talrijke landelijke herenhuizen van dit slag werden gebouwd. Het kasteel was omgeven door een park, moestuinen, een boomgaard en een tennisveld. Op het domein stonden verder een woning voor de tuinier, serres, een garage, een speelhuisje en een prieeltje.

Het gebouw werd in 1974 als gemeentehuis in gebruik genomen.

Welden en zijn helden

Op gezag van de uitgezette pijltjes begaven we ons naar de andere oever van de Schelde. En daar begon het echte werk. Want is de linker oever plat over een grote oppervlakte, de rechter is dat, wat verder van de rivier af allerm minst. We zakten af naar het zuiden maar we stegen wel een eind boven zeeniveau en het ging op Welden aan.

Welden is een landelijk dorp tussen de heuvels. Het is een deel van Oudenaarde dat trouwens ten noordoosten ervan ligt. De dorpskern is vooral geconcentreerd rond enkele belangrijke kruispunten. Aan de buitenkant van het dorp zijn hoofdzakelijk glooiende akkers te zien.

Welden was dan ook oorspronkelijk een dorp van boeren en veehouders. Het was, eeuwen geleden, ingedeeld in een aantal heerlijkheden. De abdij van Ename had recht op een tiende van alle oogsten in ruil voor het onderhoud van de eredienst en zijn bedienaar, de pastoor. Hoewel er destijds in Welden twee houten windmolens waren, de *Bergmolen* en de *Oleyemolen*, is het niet bekend of er ook het zogenaamde „*banrecht*“ gold. Dat hield in dat de bewoners zich voor het malen van hun graan moesten bedienen van de molen die aan hun heer toebehoorde. Wie zich daar niet aan hield werd streng gestraft.

De kerk in Welden

Tot in de 11^e eeuw lag Welden niet in het graafschap Vlaanderen, maar in Brabant. De Schelde was toen de grens tussen deze twee graafschappen.

In 1830 werden in Welden nog twee graanmolens geteld, 12 smeden, voerlieden, klompenmakers en kleermakers. Ook waren er twee vissers en een schaapherder. In 1930 was hier de mandenvlechterij op zijn toppunt. Net als in Zingem. Die ambachtsslui waren vooral rond de kerk gevestigd. Kinderen werden niet ontzien: ze moesten meehelpen met het oogsten van de wijmen op de velden. In 1990 verdween evenwel ook het laatste veld wijmen in het dorp. Tot in de

eerste helft van de 20^e eeuw waren langs de Schelde ook enkele steenbakkerijen te vinden. Voor zover ik weet zijn die nagenoeg allemaal verdwenen.

Elk dorp kent zijn helden en dat is in Welden niet anders.

Er was, om dichtbij onze tijd te blijven, *Arthur (Tuur) Decabooter* een succesvol wielrenner die in Spanje bekend stond onder zijn bijnaam „El Toro“ (de Stier). Hij was het type van de Flandrien, een geweldenaar op de fiets. Hij stierf dit jaar in mei aan een hartstilstand tijdens een trainingsritje op de Scheldedijk van Oudenaarde naar Zingem.

Dan was er ook *Monseigneur Henricus Lambrecht* die leefde van 1848 tot 1889 en die het tot Bisschop van Gent bracht. Hij organiseerde bedevaarten naar Rome, ijverde voor de erkenning van de Vlaamse taal, en was algemeen een sociaal voelend mens. Het feit dat hij zeer goed kon opschieten met de eenvoudige mensen maakte hem zeer geliefd. Hij werd slechts eenenveertig jaar oud. Zijn graf op het kerkhof van Welden wordt nog steeds geëerd en vereerd.

Louis De Waele was een herenboer met veel geld en navenant veel macht. Hij woonde in een grote vierkantshoeve die door zijn vader werd gebouwd. Vele Weldenaars beschouwden hem als een weldoener. Wie er zelf geen had kon bij hem een paard of een ploeg lenen. Gratis! Naar verluidt zou de spoorlijn die in Welden passeert door zijn tussenkomst zijn aangelegd. Zodat de pendelaars naar Brussel gemakkelijker naar hun werk konden raken. De kinderen die zijn weg kruisten placht hij steeds 25 centimes toe te stoppen. Welk fortuin zij onmiddellijk gingen omzetten in snoep in het kleine snoepwinkeltje dat het dorp

rijk was. Hij liet zich met paard en koets door een bediende naar de halte van de trein rijden.

Wie zowel Weldenaar als geweldenaar was stond bekend als *Kuyper*, „*Den Herkuul van Welden*“. Hij moet werkelijk zeer sterk zijn geweest. Al zal de overlevering er nog wel een schepje bovenop gedaan hebben. Het verhaal gaat dat hij op kermissen in de omtrek, demonstraties placht te geven van zijn kunnen. Hij tilde dan bijvoorbeeld een bierton op. Met zijn tanden. Of hij plooidde een kachelpook rond iemands nek. Die het dan verder zelf maar moest uitzoeken vermoed ik. Na dergelijke exploten ging hij met de pet rond. Van zodra daar genoeg in lag verdrong hij het alweer. Men zegt dat hij makkelijk driehonderd kilo kon dragen. Op een dag was hij op het veld aan het werk met een voetploeg. Tussen haakjes is dat een ploeg met een voet, respectievelijk een wiel, aan het vooreinde van de boom. Het was de gewone ploeg tot het eind van de 19e eeuw. Bepaald geen licht werktuig. Een voorbijganger vroeg aan de ploeger: „Kent ge Kuyper soms?“ „Vaneigenst (jazeker) ken ik hem“, antwoordde Herkuul. Hij pakte zijn ploeg met één hand beet, stak ze in de lucht en zei: „Kijk, ginder woont hij, en hier staat hij“. Hoe dat moest met het zonder twijfel ingespannen paard, dat vertelt het verhaal niet.

Nog een illustre inwoner en iemand die het helemaal niet goed verging, was *Judocus Leyman*. Hij was visser maar hij is vooral de geschiedenis ingegaan als de aanvoerder van de „Opstand der Gelijken“ in 1790. Dat was een protest van de plattelandsbevolking tegen het opnieuw invoeren van het middeleeuwse systeem van voorrechten dat de adel en de kerk genoten. Protesteren tegen het establishment kon men in die tijd, om gezondheidsredenen, beter laten. Judocus werd in 1790 in Oudenaarde opgeknoot. Met hoge heren is het kwaad kersen eten.

Hier heersen de meersen

Niet voor het eerst passeerde ik aan de merkwaardige straatnaam „*Schuisplanklos*“. Die *Schuisplank* was een betonnen bruggetje over de Zwalm. Waarmee meteen gezegd is dat we ons in het dal van de Zwalmbeek bevonden. Een „*los*“, overigens, is (of was) een privé weg die toegang gaf tot een akker of een erf. In straat- of plaatsnamen overleeft het woord

Konikpaarden in de Reytmeersen. Voor het eerst dat ik die zie.

nog, anderszins wordt het niet meer gebruikt bij mijn weten.

Een deel van de tocht ging langs en door de Reytmeersen. Dat zijn oorspronkelijk laag gelegen weilanden geweest die in de jaren tachtig van vorige eeuw met zand werden opgespoten om er industrie op te vestigen. Dat plan is ergens blijven steken en in 1999 kreeg het gebied een nieuwe bestemming: het werd overgeven aan de natuur. Om die natuur in deze lappendeken van graslanden, bosjes en struikgewas wat te sturen werden drie soorten medewerkers ingezet: konijnen, Gallowayrunderen en Konikpaarden. De enen graven, de anderen grazen en ze maken het elkaar zo een

beetje naar de zin. Bovendien helpen ze aan het verspreiden van de zaden van allerlei planten. Daardoor krijgt het gebied een voortdurend wijzigend aanzicht. Een door en door idyllisch plaatje, dus? Ik weet het nog zo net niet. Bij mijn vorige bezoeken aan het gebied wapperden hier de zwarte vlaggen. Nu niet (meer). Maar het is me niet duidelijk of er intussen een bevredigend antwoord is gekomen op het volksprotest. Het was namelijk zo dat perfide personen het onderling en met de autoriteiten op een akkoordje gegooid hadden om dit „nutteloze“ terrein een zinvolle bestemming te geven. Door er klei te gaan ontginnen. De toelating om dat te doen krijgt men niet zomaar. Bijvoorbeeld moet het voornemen

om een dergelijke vergunning aan te vragen vooraf in minstens drie kranten worden gepubliceerd. Niet ergens weggemoffeld in de rubriek gebroken armen en benen maar in een officiële tekst. Iets wat inderdaad ook gebeurd is maar zeer leep zonder concrete verwijzing naar het precieze gebied waar die exploitatie van „alluviale grondlagen“ moest gebeuren. Zodat natuurverenigingen, omwonenden en andere belanghebbenden bijna de erg korte termijn hadden gemist waarin tegen deze plannen bezwaar kon aangetekend worden. Ware het niet dat er enkele wakkere burgers toch op de valreep nog de alarmklok hebben geluid, de geldhaaien zouden toch hun slag thuis hebben gehaald. Er werd gemobiliseerd om tegen de plannen in het geweer te komen. De respons was bijzonder groot en verraste zelfs de initiatiefnemers. Het min of meer definitieve antwoord in deze kwestie ken ik niet maar met wat zoeken kwam ik te weten dat op nog andere plaatsen in de Vlaamse Ardennen krachten aan het werk zijn om waardevolle landschappen naar de knoppen te helpen. Om er geld aan te verdienen.

Eine

We waren nog lang niet aan het einde wanneer we arriveerden in *Eine*. Korte naam, kort en krachtig en niet helemaal onbekend omdat ik op wandel in de streek reeds meermaals in dit dorp was gepasseerd. Het ligt uiteraard ook in de Scheldevallei. Zoals vele eertijdse nederzettingen in die bewuste vallei heeft het een zeer oude geschiedenis. Er wordt gedacht dat de naam van het Keltische „Agnia“ zou afkomstig zijn en dat betekent dan zoiets als „beek“.

Vanzelfsprekend had de nabijheid van een waterloop als de Schelde zo zijn voordelen. Op velerlei gebied. Helaas was het ook niet al goud wat blonk want diezelfde rivier voerde ook de Noormannen aan en die waren nu eenmaal niet bekend om hun fijnzinnige omgangsvormen. Dus heeft het in vroegere tijden hier wel regelmatig serieus gestoven. Het vermoeden is dat er ten tijde van de invallen van die barbaren uit het noorden al versterkingen zijn gebouwd. Al blijft daar niets concreets meer van over. Toen Karel de Grote stierf werd zijn rijk verdeeld en de Schelde werd de grens. Het westelijke deel behoorde tot het Frankrijk en het oostelijke tot het Duitse Rijk. Vanaf toen konden de aannemers van bouwwerken pas goed aan de slag want op de beide Scheldeoevers verreesen allerlei versterkingen.

De Sint-Eligiuskerk in Eine

Eine is nooit groot geweest en het is altijd op Oudenaarde en Gent georiënteerd geweest. Het is al van voor de grote fusiegolf in de jaren zeventig van vorige eeuw deel gaan uitmaken van de stad Oudenaarde. Het centrum van Eine, waar de kerk inderdaad nog in het midden staat, wijst er op dat het ooit een klein dorp is geweest. Natuurlijk is de periferie van het dorp altijd maar verder uitgedijd en is het thans zover dat die de naburige dorpen haast raakt. Maar de kerk met het kerkhof, dat laatste zonder de obligate hoge muur, ligt er nogal ingesloten bij. Rondom met smalle straten in keien of klinkers.

In de Eerste Wereldoorlog werd het dorp zeer zwaar beschadigd. Vele huizen werden vernield in de omgeving van het station.

De *Sint Eligiuskerk* is ook al zeer oud. Althans de grondvesten ervan. Er is van alles aan die kerk veranderd en aangebouwd maar de kern is een Romaanse dorpskerk. Gebouwd in Doornikse breuksteen en ter plaatse gevonden veldsteen. De oorspronkelijke kerk werd waarschijnlijk reeds in de 11^e eeuw gebouwd. Onder de kerk bevindt zich een crypte die echter niet toegankelijk is. Verder heeft de kerk een zeer belangrijk reliek, namelijk een

deel van het heilig kruis dat oorspronkelijk ingekapseld was in een Byzantijns schrijn. Op de rugzijde van het relik staat een geheimzinnige Griekse tekst die het heeft over „een tak van Eeden, de levensboom...” Voer voor speculatie.

Met name Ename

De *Sint-Laurentiuskerk* in *Ename* ziet er bijzonder uit. Omdat ze zo vreselijk groot is en vanwege het materiaal waarmee ze is gebouwd. Dat is niet het baksteen wat je hier zou verwachten. De klei daarvoor was immers geredelijk voorhanden. Nee, de kerk is ge-

De Sint-Laurentiuskerk in Ename. Helemaal in natuursteen.

Het eigenaardige kruis met de dierenkoppen in Ename.

bouwd in natuursteen. Het is me een vraag waar ze dat indertijd vandaan hebben gehaald.

Ook deze kerk heeft een zeer lange geschiedenis. Het hele dorp heeft dat trouwens. Want Ename heeft een heuse archeologische site. En niet zo'n kleintje. Het rechthoekige dorpsplein bestaat al heel lang en heel veel vroeger werd het gebruikt om er 's nachts het vee samen te drijven. Het was dus een soort dries. Nu is het netjes aangelegd en het ziet er verrassend fris gezellig uit. Er zijn zelfs twee van die pleinen. Op het ene staat, onder andere, een oude dorpspomp en op het andere een merkwaardig kruis. Aan de uiteinden van de hori-

zontale armen zijn een soort dierenkoppen te zien.

De archeologische site dan, is een complex geheel van fragmentarisch bewaarde muurresten. Het zijn ook verschillende lagen boven elkaar die het moeilijker maken een duidelijke kijk op het geheel te krijgen. Volgens wat ik ervan begrepen meen te hebben zijn er in hoofdzaak drie “lagen” te onderscheiden: de *burcht*, de *handelsnederzetting* en de *abdij*.

Het moet rond het jaar 1000 geweest zijn dat de *Ottoonse keizer* een indrukwekkende stenen burcht liet bouwen op de rechteroever van de Schelde om zijn territorium te beschermen tegen de Graven van Vlaanderen. Wacht eens een ogenblik! Ottoonse keizer? Wie heeft daarvan al gehoord? Ik niet hoor. Op school hebben werd ons van alles verteld over de Oude Belgen, de galligste aller Dappieërs. Of daaromtrent. Het harige zootje dat leefde van jacht en visvangst. Die dobbelden en bier dronken (ook toen al). Ook Boude-

wijn met de IJzeren Arm en Gwijde van Dampière en Karel de Grote die de school heeft uitgevonden doken op in onze geschiedenisboekjes. Samen met nog wat andere figuren met rare namen. Maar de Ottoonse keizer? Nooit van gehoord. Misschien dat ik afwezig was bij die les. Hoe het ook zij, die Ottonen, hebben er daar nogal werk van gemaakt. Het moeten wel katholieken geweest zijn bovendien want behalve versterkingen met een donjon hebben ze ook nog een kapel gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw gebouwd.

Later ontstond er dan een handelsnederzetting ten zuidwesten van de versterking. Er werden liefst twee stenen kerken gebouwd: de eenbeukige Sint Salvatorkerk en de driebeukige Sint Laurentiuskerk. De eerste werd de latere abdijkerk en die is nu helemaal verdwenen. De tweede is de huidige parochiekerk en die bestaat dus nog steeds. De opgravingen hebben aan het licht gebracht dat er textiel moet vervaardigd zijn en dat er een bronsgieter en een goudsmid actief moeten geweest zijn. Hun gereedschappen worden bewaard in

het plaatselijke museum. Van de abdij is de abtswoning aangeduid.

Nu is het wel zo dat de opgegraven gedeelten het niet bepaald eenvoudig maken om een duidelijk beeld te krijgen van wat er hier eertijds stond. Het zijn tenslotte toch alleen maar wat fundamenten die nog overblijven. Om de bezoeker een levendig beeld te geven van het vroegere leven op de site, werd een nieuwe presentatietechniek ontwikkeld. Die heeft men *Tijdsvenster* genoemd. Het systeem laat bezoekers toe om de gebouwen te bekijken waarvan nu nog enkel de grondvesten bestaan. Zonder dat er iets in werkelijkheid moet gereconstrueerd worden. Een Tijdsvenster bestaat uit een videocamera, een computer, twee grote schermen en een aanraakscherm. De camera is gericht op een bepaald deel van de archeologische site en toont op de schermen wat daar ooit heeft gestaan. Een virtuele wereld.

Bij deze wandeling gingen we niet doorheen de site maar er omheen. Het schijnt me echter toe dat ik er nog eens apart zal moeten gaan kijken want de nieuwe techniek moet toch een veel helderder beeld te zien geven dan tot nu toe mogelijk was.

Op verschillende plaatsen is terwille van de scheepvaart een of andere meander van de Schelde rechtgetrokken. De arm van de stroom die daardoor is stilgevallen gaf niet zelden het ontstaan aan een stukje natuur dat nu nog tot ons is gekomen. De wandeling ging zo nu en dan doorheen dergelijke stukjes. De instanties die dergelijke gebiedjes onder de vleugels hebben doen hun best om enerzijds het publiek toegang te verschaffen, anderzijds ze te beheren zodat de natuur zoveel mogelijk haar gang kan gaan terwijl toch enige controle mogelijk blijft.

Het Bos

We passeerden er twee keer. 's Morgens in de ene en later op de dag nog eens in de andere richting: het *Bos t' Ename*.

Ook dit bos was al sinds onheuglijke tijden belangrijk voor de lokale bevolking. Het uitzicht en de aard van het bos zoals het zich nu grotendeels aan ons presenteert, is geboetseerd door verschillende menselijke activiteiten. Eeuwenlang werd het bos in stand gehouden voor het hakhout. De dichte struiklaag werd daarbij ongeveer om de tien jaar gekapt. Daarbij bleven echter zo nu en dan enkele bomen ongemoeid en die konden daardoor uitgroeien. Rond 1880 werd

het bos voor een groot deel omgezet in akkers. Er bleven evenwel toch nog voldoende houtkanten over waarin zeldzame plantensoorten konden overleven. Nu kent het bos een zeer grote biologische verscheidenheid. Naar schatting komt ongeveer 40% van alle Vlaamse flora in dit bos voor. Meestal groeien er hier essen, elzen, zomereik en haagbeuk. Er zijn ook verschillende stukjes bronbos. Evenals grote open ruimten. Het bos wordt thans actief beheerd door, vooral, Natuurpunt. Sommige stukken zijn duidelijk nieuw aangeplant. Waarbij het mij opviel dat men te werk gaat op een manier die me onlogisch voorkomt. Daarbij worden de nieuwe, inheemse, bomen in rechte rijen geplant en bovendien zeer dicht tegen elkaar. Om met mijn moeder zaliger te spreken: „Zo dicht als het haar op een hond“. Kijk, dat begrijp ik dus niet. In welk min of meer natuurlijk bos staan de bomen in rechte rijen? Nergens toch? En dat ze zo dicht tegen elkaar aan staan, dat kan toch ook niet goed zijn? Die staan mekaar daar eenvoudig in de weg! Er zal wel een reden voor zijn (hopelijk een goeie) maar ik ken ze niet.

In elk geval wordt er nu werk gemaakt van herbebossing en een uitgekiend beheer om zoveel mogelijk van dit natuurlijke erfgoed te sparen. Bepaalde, met zelfsluitende poortjes afgesloten delen, worden begraasd door runderen en paarden. Je loopt niet willekeurig waar

doorheen dit bos. Er zijn een paar aangeduide wandelpaden en de meer kwetsbare gebieden kunnen slechts bezocht worden ter gelegenheid van geleide natuurwandelingen. Dat zijn er niet zoveel per jaar.

Het bos telt nogal wat holle wegen. Het is zo dat wanneer mensen en dieren zich regelmatig op een bepaald traject verplaatsen, er een spoor wordt uitgesleten. Doordat er hier uitgesproken hellingen voorkomen spoelt het regenwater deze sporen nog verder uit. Dikwijls tot meters diep. Een proces dat duidelijk nog steeds aan de gang is. De zo ontstane bermen bieden dan plaats aan allerlei planten die met hun wortelstelsel tevens zorgen voor de stabilisatie van die kanten. En zo is er dan een holle weg gevormd. Zoals hier *de Diepe Straete*.

Op een open plaats in het bos werd opeens een heuveltje zichtbaar. Doordat die hier in de omgeving allesbehalve zeldzaam zijn, was ik er zeker aan voorbijgegaan zonder er veel acht op te slaan, ware het niet dat een paneel de nodige uitleg verschafte. Deze heuvel is inderdaad iets speciaal. Het is namelijk een konijnenberg. Konijnen, het kan merkwaardig klinken, zijn hier niet altijd inheems geweest. Tijdens de meest recente IJstijd was het hier voor die beestjes te koud zodat ze uitsluitend in Zuid-Europa woonden. De dapperen die het ware geloof en onze beschaving gingen uitdragen naar die goddeloze Moren en die en passant het Heilig Land gingen bevrijden, die brachten wilde konijnen mee toen ze van hun toeristische uitstapjes terugkwamen. En die beesten... het is bekend waar die vooral

De Scheldevallei, gezien vanaf Den Bloten. De helling is werkelijk heel steil al blijkt dat niet uit deze foto.

goed in zijn: zich voortplanten. Konijnenvlees bleek echter ook lekker en het velletje van die beestjes kon dienen voor goedkoop bont. Dus werden ze economisch belangrijk genoeg om er wat zorg aan te besteden. Nu graven konijnen gangen, dat is ook bekend, maar ze doen dat liefst in gemakkelijk materiaal. Zoals duinzand, bijvoorbeeld. In klei is het te hard werken voordat een beetje konijn een redelijk onderkomen heeft. Daar wist de mens wel wat op: er werden konijnenheuvels aangelegd van tamelijk los zand. Zo hadden die beesten het naar de zin en maakten ze het de mensen gemakkelijk om ze vangen. Er werden namelijk fretten losgelaten in de konijnenpijpen en

die joegen de knagertjes naar buiten. Waar ze liefdevol werden opgevangen in netten en doodgeknuppeld.

Boven het bos ligt Den Bloten. Nee, geen naaktloper, geen nudistenkamp, het is maar gewoon een naam. Ik heb helemaal geen idee waarom het daar zo heet. Hoe dan ook er werd me daar een mooi doorkijkje gegund op een stukje Scheldevallei. De steile helling waar ik langs keek is ontstaan door verschuivingen en verglijdingen van de bodem. Wanneer er op een helling een zandlaag ligt bovenop een ondoorlaatbare, glibberige laag klei, dan moet er vroeg of laat wat mis gaan. Het zand raakt met regenwater verzadigd, het wordt zwaar en gaat tenslotte aan het schuiven. Denk nu maar niet dat het iets is wat enkel maar lang geleden gebeurde. In 1974 nog ging een flink stuk van de Den Bloten aan het schuiven. Dat was niet zo best voor de kasseiweg die daar lag. Die verdween voor een deel in de diepte. De weg die er nu ligt is dan ook een stuk hoger op de helling aangelegd.

Volk op de berg

Volkegem is een dorpje van ongeveer 900 inwoners maar het lijkt wel of er niemand woont want er beweegt weinig. Het ligt op een heuvel die, hoe kan het ook anders, de Volkegemberg heet. Het is een ruraal gebied dat nog grotendeels van landbouw afhangt.

Vermoedelijk waren hier reeds nederzettingen in de 7^e eeuw. De naam is een

Het zeer oude kerkje van Volkegem. Boven op de gelijknamige berg.

samentrekking van „*Fulko's heim*“ wat alweer een typisch oud-Frankische naamgeving is. Het dorpsplein heeft een wat eigenaardige naam maar die is afkomstig van de familie *De La Kethulle* die in de 17^e eeuw de heerlijkheid Volkegem in eigendom had. Op dat dorpsplein staat ook het oude Romaanse Sint-Martinuskerkje, waarvan de geschiedenis misschien reeds tot de tijd van de Merovingers teruggaat. Er zijn in latere tijden gotische zijbeuken aan toegevoegd. Verder staat er ook het sobere gedenkteken voor de gesneuvelden uit de Eerste Wereldoorlog.

Ook hier was het nog niet zo lang geleden bonje met op geld beluste, gewetenloze

schurken in maatpak. In december 2006 lekte uit dat de overheid voorbereidingen trof om in Volkegem een groeve voor de ontginning van leem aan te leggen. Een concessie voor een periode van niet minder dan 25 jaar. Ook hier kwamen de dorpsbewoners in het geweer en ze dienden bezwaar in. Het stadsbestuur van Oudenaardse bleek zelf pas op de valreep op de hoogte gebracht te zijn. Ook van die kant werd er verontwaardigd gereageerd. De vroede vaders kondigden aan een negatief advies te zullen uitbrengen. Een bijkomend argument om de snode plannen de voet dwars te zetten is de aanwezigheid van het natuurgebied Volkegemberg. Ook over die zaak heb ik verder niets meer vernomen.

Edel beton

Boven op de *Edelareberg*, grenzend aan Mater, ligt het gehucht *Kerselare*. Het is een bedevaartsoord dat in het midden van de 15^e eeuw ontstond. Nadat de dochter van de baron van Schorisse op miraculeuze wijze genezen zou zijn door toedoen van een Mariabeeld dat de pastoor van Volkegem voordien, in 1441, in een nis aan zijn pastorie had geplaatst. Een houten beeldje van de „Zoete Lieve Vrouw“. Na de dood van de pastoor verhuisde het beeldje dan naar een kerselaar boven op de Edelareberg. Omdat dit beeldje dus oorspronkelijk aan een kersenboom hing, werd die plek Kerselare genoemd.

De baron bouwde er uit dankbaarheid een kapel. Nog altijd volgens de overlevering zou de baron tijdens een bedevaart naar het Heilige Land in Egypte door een krokodil aangevallen zijn. Hij aanriep Onze-Lieve-Vrouw van Kerselare en hij slaagde erin het monster te overwinnen. Meneer de baron bracht het kreng mee als trofee en hij hing het dankbaar in de kapel. Thuis zijn dat toch alleen maar stofnesten, nietwaar? De krokodil, of een replica ervan, werd in 1961 evenwel samen met de kapel door een brand verwoest. De nieuwe modernistische kapel die er nadien kwam is een betonnen constructie die nooit volledig afgewerkt werd. Dat grauwe hol doet meer denken aan een podium voor een rockconcert dan aan een kerk. Ik vind het een bedreigende en onheilspellende plek. Een tempel voor Onze-Lieve-Vrouw-van-Schrik. Misschien krijg ik nu wel de gedachtenpolitie over me heen die poneert dat ik dit gebouw van een onaardse schoonheid moet vinden. Overigens: het kan dan een verbijssterend kunstwerk zijn, ze staat wel op het

Kunst moet ondersteund worden

instorten. Tenminste, zo ziet het eruit. Het geheel was nu nog lelijker door de gele vakwerkpijlers die het dak ondersteunden. En dat is inderdaad wel wat doorgezakt. Waarschijnlijk een wraakneming van de heilige Maagd.

Sinds 1953 komen hier elk jaar een paar duizend auto's, vrachtwagens en motorfietsen samen op Hemelvaartdag om gewijd te worden. Het zijn er telkens zoveel dat het wijden zelfs in twee shiften moet gebeuren. Misschien krijgen ze het wijwater niet op tijd aangesleept.

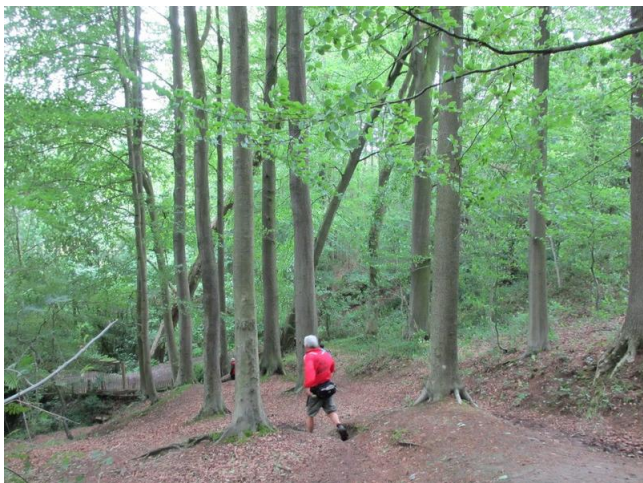
Onder het oppervlak van de Edelareberg moet zich een uitgebreid militair bouwwerk bevinden: *het Kezelfort*. Ik heb er nog nooit iets méér van gezien dan een straatnaam, maar het moet er wel degelijk zijn. Het fort is gebouwd in de tijd dat we gedwongen verenigd waren met Nederland. Het maakte deel uit van de zogenaamde Wellingtonbarrière en het diende om mogelijke Franse aanvallen van op de heuveltop af te slaan en om de Schelde in de gaten te houden. Nadat België een zelfstandig land geworden was, werden de militaire uitkijkposten afgebroken. Het netwerk van gangen is daarentegen bewaard gebleven. Het fort is nu een zeer belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen. De plaats waar het fort zich bevindt is wel privé-eigendom en daardoor niet vrij toegankelijk. Behalve voor vleermuizen. Het is me niet bekend of het ook voor Batman geldt.

Op de jaarlijkse kermis kan je hier de enige, echte *lekkies* kopen. Dat kan overigens het hele jaar door in de artisanale suikerbakkerij, Jan van Gent. Het is een snoepgoed waarvan de naam is voortgekomen uit de kreet die de verkopers van die specialiteit eerder gebruikten om klanten te lokken. De marktkramers die lekkies verkochten riepen steeds: „Kom ne keer lekken!“ (Kom eens likken!). Dat werd dan: „Lekker lekken, lekker lekken...“ Vandaar: lekkie.

Het komt me voor dat die lekkies veel overeenkomst vertonen met babeluttes. Ook een kleverige, karamelachtige lekkernij van de kermis. De bereiding van beide specialiteiten is, voor zover ik weet, nagenoeg hetzelfde. Trouwens, wie van die lekkies nog niet genoeg dorst heeft gekregen, die kan zich op de kermis nog te buiten gaan aan gedroogde wijting die stijf staat van het zout. Hoera, horeca!

‘t Burreken

De hellingen volgden mekaar nu in snel tempo op. De Ganzenberg, de Foreest, de Eikenberg, de Kapellberg, de Boigneberg, de steile Wolvenberg... ze lagen nog allemaal op ons te wachten. Maar vooreerst ging het langs het Bosgat (wat geen gat is maar een heuvel), waar een ezelboerderij te bewonderen viel, de kasteelwoning van Jan Fabre (een alzijdig kunstenaar) die ik niet gezien heb maar ik moet er desondanks toch wel aan gepasseerd zijn, het Hof te Wolfskerke, de IJskelder en de Wolvenweg. Op naar *‘t Burreken*. Curieuze naam en ik heb geen idee waar die vandaan mag komen. Hoe dan ook het gebied zelf is wel bijzonder. Het is om te beginnen een echt stiltegebied en die zijn in ons Vlaamse land ondertussen met een lantaarntje te zoeken.

De diepe valleien met steile hellingen in ‘t Burreken.

‘t Burreken ligt op de grens van Brakel, Maarkedal en Horebeke. Precies door zijn ligging is het speciaal. Evenals door de vegetatie. Het bestaat uit beboste heuvelflanken met soms zeer abrupte niveauverschillen. Het landschap van het Burreken werd, sinds de zee zich terugtrok, gevormd door bronbeekjes en beken die zich diep in de hellingen ingesneden hebben. Daardoor zijn hoogteverschillen ontstaan van 50 meter tot 116 meter. Niet gering dus. De valleien zijn afgrondelijk diep met zeer steile hellingen. Dat blijft niet zonder gevolgen. Er ontstaan dikwijls aardverschuivingen.

Daardoor komen verschillende aardlagen aan de oppervlakte wat dan weer een grote invloed gehad heeft op de samenstelling van de vegetatie. Vooral in de brongebieden is de bodemstructuur zeer complex. En het Burreken is echt een aaneenschakeling van bronnen. Deze voeden de *Krombeek* die 2,5 kilometer verder in de Maarkebeek vloeit. De bronnen aan de oostelijke rand van het Burreken voeden dan weer de *Slijpkotbeek* en de *Roosmeerbeek*. Dat zijn twee beken die wat verder in de Zwalm terechtkomen. Hetgeen dus een heel ander beekdal is.

Er staan mooie beukenbomen en allerlei lage begroeiing. Het was er al iets te laat voor maar ik ben wel zeker dat ten gepaste tijde de bodem bedekt moet zijn met bosanemonen en daslook. Er schijnen ook planten voor te komen die elders in Vlaanderen niet, of niet meer, te vinden zijn. Het bos heeft op sommige plaatsen iets zeer geheimzinnigs en op andere plaatsen is het zonnig en half open. Toen ik later op de kaart keek bleek het dat we slechts een heel klein stukje van het gebied hebben doorlopen op deze wandeling. Natuurpunt organiseert hier veel uitgebreider wandelingen waarbij eventueel ook aandacht besteed wordt aan de vuursalamander. Dit bos schijnt namelijk de meest noordelijke plek te zijn waar deze diersoort nog voorkomt. Dat is mede te wijten aan de snelstromende beekjes met hun zuivere, zuurstofrijke water. Omstandigheden die deze soort nodig heeft.

Bij de Zullezitters

De rustpost in Schorisse moest twee keer worden aangedaan. Die was ondergebracht in het parochiaal centrum „De Wante“, zowat onder de kerk.

Schorisse is een dorp tegen de grens met Henegouwen aan. Het is een deelgemeente van Maarkedal. Die laatste naam komt niet zomaar uit de lucht vallen. De belangrijkste waterloop hier in de omtrek is ook inderdaad de Maark (of Mark), een flinke beek die het vrij diepe dal heeft uitgesleten in de loop der tijden. Merkwaardig genoeg krijgt de Maarkebeek op het grondgebied van Schorisse opeens de naam „Molenbeek“. Dat heeft er allicht mee te maken dat er indertijd nogal wat watermolens gebruik maakten van de kracht die het landschap aan het stromende water gaf. Nu is er nog één: de *Kasteelmolen* waar molenaar Rufin met zijn ruim tachtig levensjaren nog steeds met zakken graan van vijftig kilo goochelt. Zoals ik zelf bij een eerder bezoek kon vaststellen.

De Kasteelmolen in Schorisse die nog steeds gebruikt wordt voor het malen van graan.

Het reliëf varieert hier van 32 tot 122 meter. Een beetje waterloop kan daardoor allicht genoeg kracht opwekken om de molenraderen te laten draaien. Vroeger was hier ook veel bos maar dat is thans tot slechts 26 ha gereduceerd. Er resten enkel nog het *staatsbos Te Rijst* en wat verspreide bospartijen.

Aan het einde van de 19^e eeuw was de economische bedrijvigheid te vinden in de landbouw, houtzagerijen en textiel. Er waren toen nog veel wevers in het dorp en niet minder dan 7 klompenmakerijen en 9 molens. Goed een halve eeuw later was dat beeld volkomen gewijzigd en waren de meeste inwoners aangewezen op pendelen om aan de kost te komen. Nu is er nog steeds relatief veel landbouw in de omgeving van dit langgerekte straatdorp.

De meest illustere zoon die het dorp heeft voortgebracht is zonder twijfel Omer Wattez, die hier in 1857 werd geboren. Wattez was een Vlaams schrijver van essays, gedichten, novellen en toneelstukken. Hij vertaalde ook Germaanse sagen. Wattez was vooral een overtuigend Vlaming.

Schorisse

Het is maar dat hij in 1935 is gestorven, zo niet was hem in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog hoogstwaarschijnlijk het bruine gedachtegoed aangewreven. Beroepshalve was hij onderwijzer, hoofdonderwijzer en leraar te Schorisse, in Heurne, Antwerpen en Doornik. Hij wordt ook wel de „Vader van de Vlaamsche Ardennen“ genoemd. Het schijnt namelijk dat hij de benaming „Vlaamse Ardennen“ heeft uitgevonden. Maar behalve dat was hij ook, eerst in zijn geboortestreek en daarna in gans Vlaanderen, bekend als de grondlegger van het toerisme in zuid-Oost-Vlaanderen. Hij streefde reeds in die tijd naar een evenwicht tussen

mens en natuur en hij kwam in het geweer tegen de vervuiling van de Schelde en het kappen van de bossen. Een groene jongen avant la lettre. Het is dus niet verwonderlijk dat in 1975 een stichting werd opgericht die zijn naam draagt en die zich als doel stelt de Vlaamse Ardennen te beschermen en te bewaren.

In de schaduw van de kerk staat een kunstwerk dat bedacht is met de naam „De Zullezitter“. Ze zijn in Schorisse aan die spotnaam gekomen omdat het daar gebruikelijk was om 's avonds bij mooi weer bij te praten gezeten op hun „zulle“. Hetgeen de drempel of dorpel van het huis was. Het tweedimensionale beeld zit daar roestig in zijn deurgat de lapnaam van de inwoners van Schorisse te illustreren. Hij heeft van daaruit een mooi zicht op het vernieuwde plein en het dorpsgebeuren. Het beeld is er gekomen onder impuls van een vereniging die zichzelf „Wij Heren van Schorisse“ noemt. Bescheidenheid siert den mensch.

De Sinten en de pinten

Op het laatste stuk van de tocht kwamen twee kerktorens in het het zicht. Die zien mekaar zonder meer staan: de witte kerk van *Sint-Kornelis-Horebeke* en de bakstenen kerk van *Sint-Maria-Horebeke*. Ze staan dan ook minder dan een kilometer van mekaar verwijderd. Een kerk die ik vanaf mijn standpunt niet kon zien, was het protestantse kerkje van het landelijk gehucht *Korsele* in Sint-Kornelis-Horebeke. Zoals ik bij eerdere gelegenheden al vertelde bestaat daar nog één van de weinige protestantse kernen in België. En ze hebben een eigen kerk. De eertijds goed bekend staande volksschrijver Abraham Hans heeft er

De Sint-Vincentiuskapel boven op de Kapelleberg.
Foto van het internet. Public domain. Fotograaf: Paul Hermans.

gewoond en er is nu een museum dat zijn naam draagt.

De *Kapelleberg* mochten we ook nog even beklimmen. Het is een heuvel en een straat in Maarke. Op de top staat de *Vincentiuskapel*.

De kapel dateert uit de 12^e eeuw. Iets wat op bruin en beige toeristische wegwijzers ijverig wordt aangekondigd. De kapel werd vergroot in 1765 en in 1976 werd ze geklasseerd. De kapel is voor een gedeelte in Doornikse breuksteen gebouwd. Waarbij de bakstenen partijen duidelijk aangeven dat er later nog aan gelaboreerd is. In de oudst

bewaarde archieven (uit 1569) spreekt men van de Kapel Ten Berghe.

Die Sint Vincentius was een taaie. De legende vertelt dat hij tijdens het bewind van keizer Diocletianus samen met bisschop Valerius werd gevangen genomen. De bisschop kwam

er goed vanaf, die werd verbannen. Vincentius echter moest de meest gruwelijke folteringen doorstaan. De landvoogd van Hispania, de fielt, liet hem aan een paal binden en met lansen doorboren. Vervolgens liet hij Vincent roosteren en in scherpe scherven werpen. De toekomstige heilige bracht echter de Gentse spreuk „Nie pleuje“ (niet plooiën, niet toegeven) in de praktijk en een engel daalde neer om hem troost te brengen. Daarop liet de hardvochtige landvoogd Vincentius in een moeras gooien. Er kwam echter een raaf die hem verdedigde tegen de wilde dieren en de roofvogels. Verwonderlijk genoeg stierf Vincentius tenslotte toch nog aan al die kwellingen. Zijn stoffelijk overschot werd, verzwaaard met stenen, in zee gedumpt. Maar ze waren van hem nog niet af want hij spoelde aan in Valencia.

Het was natuurlijk toeval, hoewel... met heiligen weet je nooit. Toen ik in de brouwerij Roman aankwam brulde de stereo daar „Valenciaaaa!“. We kregen daar een controlestempeltje en een glas van het onvergeliijkbare Sloeber. Wat aan mij niet besteed is maar op mijn vraag om een frisdrank (Roman verkoopt ook mineraal water) werd niet eens gereageerd door de „bediening“ die met een gezicht van een Rijnlandse el lang bier stond te tappen. Op naar *Heurne*.

De naam „Heurne“ is afgeleid van *Hornjou* wat „heuvel“ betekent. Het dorp ligt ook werkelijk op een heuvel. Al in de vroege Middeleeuwen moeten er hier nederzettingen geweest zijn. Heurne, dat vermoedelijk bedoeld als fort tegen de Vikingen, groeide samen met Eine uit tot een heerlijkheid met daarin vervat de afzonderlijke heerlijkheid Axelwalle.

Het economische leven in Heurne steunde sinds de late middeleeuwen vooral op de teelt en de verwerking van vlas. Dat ging natuurlijk niet altijd goed zoals ook al bij Zingem is aangehaald. Het is nu een landelijk dorp dichtbij Oudenaarde. Wat het eigenlijk altijd al is geweest. Hier zijn *Het Dal* en *De Snippenweide* te vinden. Dat zijn twee aaneensluitende natuurreservaten die deel uitmaken van het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen. Het natuurgebied langs de Schelde wordt *de Scheldemeersen* genoemd.

Uitzingen

Het stukje dat nog restte om de zestig kilometer vol te maken ging door een privé domein

Het gereconstrueerde Axelwalle

dat de site bleek te zijn waar lang geleden het middeleeuwse kasteel van Axelwalle heeft bestaan. Er staan nu nog allerlei gebouwen maar authentiek zijn die al lang niet meer. Het huidige Axelwalle is een reconstructie uit 1978 van het gelijknamige middeleeuws kasteel. Het ligt in het noorden van Heurne, nabij Zingem.

Het was niet zonder opluchting dat ik de Sint-Bavokerk van Zingem weer van dichtbij te zien kreeg. Andermaal had ik de tocht weten uit te zingen. Of uit te Zingem. Hoera!

De Sint-Bavokerk in Zingem

© 2012
Michel Christiaens